



# לגעת בעבר

## שוקה — נשמר את הדרך שהתווה

מועצת רשות העתיקות אבלה על מותו של שוקה דורפמן, מנהל הרשות מאז 2000. שוקה רצה שנזכור אותו קודם כול כלוחם. כשנפטר הארכיאולוג דוד עמית אמר לי שוקה: "הוא היה לוחם וזה הדבר החשוב ביותר". ואכן, שוקה היה לוחם.

רבים יוכלו להעיד טוב ממני על התקופה שבה שימש קצין תותחנים ראשי ומנהיג צבאי. אני יכולה להעיד על תכונות אלה בהתגלמותן האזרחיות. המנהיגות, כושר ההחלטה וקבלת האחריות שאפיינו אותו כקצין בלטו שבעתיים כשניהל את רשות העתיקות. הוא פעל במקצועיות ללא פשרות, ביושרה ובמסירות, ודאג לכל פרט ולכל איש במערכת. בשנה האחרונה ראינו אותו במלחמתו האחרונה, במאבקו נגד המחלה הארורה. גם אז לחם בגבורה עילאית, באופטימיות ובלי לוותר כמלוא הנימה על הנהגת רשות העתיקות. כשהודיע לפני שבועיים שברצונו לפרוש מהניהול וכי הוא מוכן לוותר על סמכויותיו הבנו מיד את המשמעות.

אני הכרתי את שוקה כאיש חזון, שאף פעם לא הסתפק בקיים, ושאף להרחיב את הידע הארכיאולוגי של מה שכבר נתגלה ולהעמיקו, ולדאוג לשימורו. בימי מלחמה אלה מתבקשת ההקבלה: אלה חופרים ואלה חופרים. אלה חופרים מנהרות ומחילות לזרוע מוות, ואילו שוקה, בעזרת עובדי הרשות, חופרים כדי לגלות את החיים בארץ לדורותיה ולשמר אותם למען הדורות הבאים. שוקה לא רק הגדיל את היקפי חפירות ההצלה אלא דאג לשפר

גם את תחום הפרט ברשות. הוא היה גאה מאוד בפרויקט קידום הארכיאולוגים לתואר שלישי, במטרה לקבץ ברשות מאגר מוחות מהמשובחים בארץ במגוון תחומים. הוא האמין שמורשת העבר היא נחלת כולם, ופעל למען שיתוף הקהילה בשמירת העתיקות ולמען הנגשת אוצרות העבר לקהל הרחב. שני מיזמים שהיה גאה בהם מאוד הם "הספרייה המקוונת של מגילות מדבר יהודה", המוצגת במרשתת בעזרת חברת "גוגל", ושימור הפסיפס מלוד והשבתו לאתרו במשכן שהותאם לו במיוחד. המשותף לשני המיזמים הוא רצונו של שוקה להנגיש את הידע ואת האוצרות הארכיאולוגיים לקהל הרחב.

שוקה הכיר את עובדי הרשות והיה גאה בהם ובעבודתם. הוא ניהל את רשות העתיקות בדרך שהבטיחה את פעילותה, ושם דגש על שכר העובדים וביטחונם. אם חשש שדבר-מה מסכן את הביטחון הזה הוא הגיב באופן מידי ונמרץ. רשות העתיקות התייתמה ממנהל מסור ומוכשר, ממתווה דרך, לוחם ומנהיג, שבמשך שנות כהונתו הארוכות יצר מסורת והניח אבני דרך ברורות אל היעדים שהציב. חברי ההנהלה, שעמם עבד שוקה שנים רבות בשיתוף פעולה מלא, תיפקדו היטב בימי מחלתו הממושכים. הנהלה זו יכולה וצריכה להמשיך לשמור על הקיים, ולהצעיד את הרשות בדרך שהתווה לה שוקה. המשך ההצלחה בכך תהיה הנצחה ראויה לפעילותו הענפה והברוכה.

יהי זכרו ברוך

פרופ' איוון פרידמן, יו"ר מועצת רשות העתיקות



שונות



פעילות  
חינוכית



תצוגות  
ארכיאולוגיות



מינהל  
שימור



חפירות  
ארכיאולוגיות

# חפירות ארכיאולוגיות

## קופה עתיקה ובה מטמון מטבעות גדול ונדיר מהמרד הגדול התגלתה בסמוך לכביש ירושלים - תל אביב

הכפריים היהודים ביהודה, לקחו חלק פעיל בשתי המרידות הגדולות נגד הרומאים - המרד הגדול ומרד בר כוכבא. כתוצאה מהשתתפות זו נחרב המקום פעמיים, ולא נושב מחדש.

ברשות העתיקות ובחברת נתיבי ישראל בוחנים אפשרות לשמר את שרידי הכפר במסגרת פיתוח הנוף בשולי הכביש.

שברי כלי חרס שגילה מפקח רשות העתיקות במהלך העבודות הנרחבות של חברת נתיבי ישראל בפרויקט כביש 1 החדש לפני מספר חודשים, הביאו לחפירה ארכיאולוגית, שבמסגרתה נחשף יישוב מסוף תקופת הבית השני אשר לא היה ידוע, ובאחד מבתיו מטמון נדיר. המטמון, אשר נשמר בקופה מחרס, כלל 114 מטבעות ברונזה, המתוארכים לשנה הרביעית למרד הגדול נגד הרומאים. מרד זה הוביל לחורבן הבית, ב-ט' באב לפני כ- 2000 שנה.

לדברי פבלו בצר ואייל מרקו, מנהלי החפירה מטעם רשות העתיקות, "המטמון, שנראה כי הוטמן חודשים ספורים לפני חורבן ירושלים, מאפשר הצצה לחיים היהודיים בפרברי ירושלים בסוף המרד. נראה שמישהו כאן חש את הסוף קרב והחביא כאן את רכושו, אולי בתקווה לאסוף אותו בימים שקטים יותר". על כל המטבעות טבוע מצד אחד גביע וסביבו הכיתוב "לגאלת ציון" ובצד השני מתואר דגם הכולל אגד לולב בין שני אתרוגים. סביב הדגם הזה מופיע הכיתוב "שנת ארבע", כלומר השנה הרביעית של המרד הגדול של היהודים נגד הרומאים (שנת 69/70 לספירה).

המטמון היה מוסתר בפינתו של חדר, יתכן שבתוך נישה בקיר, או שהיה שקוע ברצפה. במהלך החפירה הארכיאולוגית נחשפו שני חדרים נוספים וחצר השייכים לאותו המבנה. המבנה נבנה במאה ה-1 לפני הספירה, והוא נחרב בשנת 69 או 70 לספירה, במהלך דיכוי של המרד הגדול. בראשית המאה ה-2 לספירה, חזרו להשתמש בחלק מן המבנה לתקופה קצרה, שהסתיימה עם חורבן היישוב היהודי ביהודה כתוצאה ממרד בר-כוכבא.

עדות לכך הם שלושה קנקנים שלמים שהתגלו שקועים ברצפת החצר. נראה כי תושביו של כפר זה, כמו מרבית



\* ארכיאולוג מחוז יהודה ברשות העתיקות, פבלו בצר, עם מטבע משנת 4 למרד; המטמון כפי שנמצא בשטח; מטבע משנת 4 למרד. צילום: ולדימיר נייחין, באדיבות רשות העתיקות



# מינהל שימור

## הכינוס הארצי ה-2 לשימור מורשת התרבות, 2014 אומנות השימור, בין רוח לחומר

**הכינוס הארצי ה-2  
לשימור מורשת התרבות**

**אומנות השימור, בין רוח לחומר**  
אותנטיות, רוח המקום וקהילה

בסימן 50 שנה לאמנת ונציה, 20 שנה לאמנת נארה  
ו-30 שנה למועצה לשימור אתרי מורשת בישראל

30 באוקטובר 2014, ו' חשוון תשע"ה  
במרכז הקונגרסים ע"ש פלדמן (בניין 301)  
אוניברסיטת בר אילן, המחלקה לגאוגרפיה וסביבה



הכינוס הארצי לשימור מורשת התרבות נוסד כדי לקדם את שיח השימור בישראל, לחשוף את העשייה ואת החידושים בתחומי השימור בארץ ובעולם, לשתף בידע ובניסיון הנרכש, ליצור הזדמנות להידוק שיתופי פעולה בתחום שימור מורשת התרבות בארץ, להגביר את המודעות לנושא שימור המורשת התרבותית על גווניה בקרב הציבור הרחב ובקרב הקהילה המקצועית והאקדמית וליצור תשתית לפרסום מדעי ומקצועי בנושאי השימור בשפה העברית.

העיסוק במורשת התרבות ובשימורה מציג שינויים בתפיסות ובגישות לאורך השנים. שינויים אלו מעידים על תפקידיה של המורשת המוחשית והלא-מוחשית בחברה המודרנית. הם משקפים את המודעות הגוברת לערכיה של המורשת ולצורך בהגנה עליהם, את היקף התופעה ואת צבירת הניסיון והידע. אלו באים לידי ביטוי, בין היתר, במספר הגדל של משמרים ושל חוקרים העוסקים בתחום.

מטרת הכינוס היא לעיין בהיבטים המגוונים של המחקר והעשייה בתחום שימור המורשת בישראל, לחזק את המודעות להם, ובכך לקדם את מעמדו של השימור כתחום-דעת (דיסציפלינה).

[לאתר האינטרנט של הכינוס](#)





# תצוגות ארכיאולוגיות

## גן ארכיאולוגי חדש נפתח בקיבוץ הסוללים בעמק

באתרי מורשת וגנים לאומיים משלימה את חווית הביקור באתר.



\* צילום: ד"ר אורית שמיר, באדיבות רשות העתיקות

הפריטים העתיקים נאספו בשנות ה-80 ע"י חיקי כספי - ממיסדי הקיבוץ, והיו מרוכזים מאז על מדשאה בתחום הקיבוץ. דורות של ילדי הקבוץ נהנו לשחק בין הפריטים ולטפס עליהם.

היזמה להקמת התצוגה המחודשת הייתה פרי יוזמתו של כספי, וליזמה נרתמו מנהלת הקהילה גילי בנאורי, ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל אייל בצר, ורשות העתיקות.

בתצוגה החדשה, הממוקמת במרכז הקיבוץ, מוצגים מתקני אבן ששימשו בחיי היומיום בתקופות הרומית והביזנטית (מאות א'-ז' לסה"נ) בתעשיית שמן הזית ובתעשיית היין – מענפי הייצור המרכזיים בחקלאות הקדומה של ארץ-ישראל. בנוסף, מוצגים פריטים בנושא קבורה ותצוגת אבני מיל.

סלילת הדרכים הרומיות בארץ-ישראל הייתה נפוצה מן המחצית השנייה של המאה הא' לפנה"ס ואילך. רומא ראתה בהתקנתה של רשת הדרכים תנאי להבטחת שלטונה באימפריה. אבני המיל הוצבו לאורכן במרחקים קבועים זו מזו – אלף צעדים כפולים (mille) passum, שהם 1480 מ'. אבני המיל שימשו לזיהוי הדרכים, למדידת אורכן ולציון תאריך הקמתן ושיפוצן. על גבי חלק מהן היו כתובות בהן שבח והלל לקיסר או הנציב. אבני המיל המוצגות כאן הן מהמיל ה-14 של הדרך הרומית, שנשללה ע"י הקיסר אדריאנוס בשנת 130 לספירה, בין ציפורי ללגיו (מגידו), שם ישב הליגיון הרומי השישי.

רשות העתיקות משאילה פריטים ארכאולוגיים ומעודדת הקמת תצוגות ברחבי הארץ במוזיאונים, מוסדות לאומיים, מוסדות עירוניים, מוסדות מחקר, מוסדות חינוך, גנים לאומיים ומרכזי מבקרים, יישובים, בתי ספר ועוד.

התצוגות במועצות המקומיות והאזוריות מאפשרות לתושבים להכיר את שרידי המורשת התרבותית של סביבתם. התצוגות בבתי הספר מתקשרות לאחת לחומר הלימודים ומשמשות אמצעי המחשה לתלמידים. האוספים הלימודיים של העתיקות באוניברסיטאות, משמשים כלי עזר לסטודנטים. בניית מרכזי מבקרים



# פעילות חינוכית

## פעילות החינוך בשנת הלימודים תשע"ד



מערך החינוך ברשות העתיקות פעל גם בשנת הלימודים תשע"ד להעלאת המודעות לנושאי השמירה על העתיקות והמורשת, הוביל תהליכים חינוכיים במסגרות החינוך וחיזק את הקשר בין הילדים, התלמידים והנוער למורשת המקומית.

בשנת תשע"ד פעלנו במגוון מוסדות פורמאליים ובלתי פורמאליים מילדי הגיל הרך ועד לבוגרים בלמעלה מ-80 **רשויות מקומיות**. פעלנו בתכניות מתמשכות, בימי שיא ובחפירות לימודיות.

בפעילויות אלו כ-50,000 **ילדים**, תלמידים, מורים ואנשי חינוך נחשפו לפעילות רשות העתיקות ולנושאי הארכאולוגיה והמורשת, ופעלו למענם.

**למידע נוסף על הפעילויות**



# שונות

## מידע למתנדבים

\* רשות העתיקות מודעת לרצון הקיים אצל רבים מהארץ ומחו"ל לקחת חלק במפעלי החפירות והשימור המתקיימים ברחבי הארץ לאורך כל חודשי השנה. הרשות מאפשרת למתעניינים להתנדב בפרויקטים שהיא מקיימת, במטרה לחבר את הציבור באופן מעשי למורשת התרבותית של הארץ למידע על המתנדבים

## כנסים וימי עיון

\* הסקר הארכאולוגי עבר, הווה ועתיד. יום עיון במלאת יובל להקמת האגודה לסקר ארכאולוגי של ישראל (כ"ג באול תשע"ד, 18 בספטמבר 2014)

\* הכינוס הארצי ה-2 לשימור מורשת התרבות, 2014 אומנות השימור, בין רוח לחומר (ו' בחשוון תשע"ה, 30 באוקטובר 2014)

מומלץ גם לחפש אותנו בפייסבוק "רשות העתיקות- לגעת בעבר". ובערוץ היוטיוב ולהתעדכן באופן שוטף בנעשה ברשות העתיקות, לראות תמונות מפעילויות ומחפירות ולקבל עדכונים על פעילויות מתוכננות.

עריכה והפקה מירב שי **תכנים** פרופ' איוון פרידמן, יולי שוורץ, יעל פורמן-נעמן, מירב שי

עריכה גרפית ערן צירמן

